

»TORPEDO IN A PIANO«

- a Tribute to Hedy Lamarr, the Schablone Sisters
and the Sad-Eyed Ladies of Advertising

Galleri Projekt, Stenosgade 9, 1616 København V 9.9.-2.10. 2004

Baggrund

HEDY LAMARR

Hedy Lamarr-billederne kom først. Hvornår jeg mødte Hedy første gang, fortaber sig, men fascinationen af smukke kvinder har jeg haft så længe jeg kan huske. Hedy havde dog en helt speciel tiltrækning – og bag hendes stolte og kølige fremtoning gemte sig en fantastisk historie og en karriere med op- og nedture.

Hedy – gik det snart op for mig – havde andet end “looks”. I begyndelsen af 1940erne opnåede hun at få amerikansk patent på en opfindelse – en teknologi udviklet for den amerikanske flåde til brug i torpedoer under Anden Verdenskrig. Patentet kom dog aldrig i anvendelse under krigen, men opfindelsens grundidé om skiftende radiofrekvenser bruges i dag bl.a. i moderne mobiltelefoni. Hedy og hendes opfinderkollega Georges Antheil tjente aldrig en øre på deres opfindelse.

Det var denne kombination af kvindelig skønhed og “brains”, samt Hedy’s personlige skæbne, der blev grundlaget for collagerne og malerierne om og med ikonet Hedy Lamarr.

THE SCHABLONE SISTERS - AND THE SAD-EYED LADIES OF ADVERTISING

For et par år siden hjalp jeg min ældste datter med, på mit værksted, at sortere i kilovis af reklamer til en omdelerrute, hun havde på det tidspunkt.

Der var altid lidt til rest – og heldigvis ikke kun reklamer for kedelig dybfrost. Især undertøjsbrochurerne overlevede på værkstedet, og blev afsættet for en billedserie med udgangspunkt i de kvinder, der befolker denne massefremstillede verden.

I **Schablone Sisters**-billederne bruges aftryk af papskabeloner, skåret efter de på én gang sensuelt smukke og stereotype kvindefigurer, som grafisk modspil til de glittede udklip direkte fra brochurerne. En malerisk bearbejdning af fladen holder helheden på plads.

Den forenkling, der følger af skabelonerne, kan ses som en forstærket anonymisering af modellerne, der ofte i reklamerne fremstår med triste tomme blikke, som var de blot trætte af at være på arbejde. Hvilket naturligvis sagtens kan være tilfældet.

Samtidig er skabelonsproget – måske – et forsøg på at vise, at det er kvindekroppen, der er det stærkeste signal i en medieverden fyldt med flimrende indtryk og udtryk. Og en anledning til at stille og besvare spørgsmålet: Hvor lidt skal der egentlig til, før man kan genkende en smuk kvinde? For en dameglad mand – næsten ingenting. Især hvis hun har det på...

I enkelte collager har billederne fra udsalgs-katalogerne fået lov at stå alene, uden aftryk af skabelonfigurerne, men da ofte kombineret med skrift eller andre collagematerialer.

- AND THE NOT-SO-SAD

Udstillingen omfatter også eksempler på smukke kvinder som ikke (længere) er hverken triste eller anonyme. Et avisudklip af **Josephine Baker** har taget springet fra et årelangt ophold på min opslagstavle ind i midten af et billede; **Anna Nicole Smith** – der også har en bemærkelsesværdig karriere bag sig – står lidt mut og skuler på et par malerier; og endelig er et foto fra begyndelsen af **Claudia Schiffers** karriere brugt i en serie eksperimenter med en speciel overføringsteknik fra papir til lærred.

De tidligste Hedy/Schablone/Sad-Eyed-billeder vistes første gang på udstillingen **Girls! Girls! Girls!** i Århus for et år siden, men siden er flere studier af massefremstillede og ikoniserede kvindebilleder føjet til sammen-hængen, senest det lille dobbeltportræt **“Are You Sloggi-Lucky?”** fra august i år.

TEKNIK

Billederne er malerier og collager bygget op i mange lag og i flere arbejdsgange. De pågående mediebilleders andel kan være forsvindende eller meget tydelig, mens farven – der er kridt, blyant, spraymaling, acryl- eller oliemaling – varieres med sand, lak eller et helt tredje fremmedelement.

Groft sagt er teknikken i fremstillingen af billederne primært en eksperimenteren med de forskellige materialer og redskaber, og derefter en vurdering af, hvilke af de stoflige kombinationer som opstår, der kan bruges.

Min dybe fascination af skrift og typografi – der stammer fra mit arbejde som grafiker og skriftdesigner – ses tydeligt. I hvert eneste billede blander tal og bogstaver sig, enten kalligraferede, tegnede, skabelontrykte eller som riv og klip fra blade, togbilletter, fundne huskesedler eller andre tryksager.

God fornøjelse!

Lars Pryds,
September 2004

HEDY LAMARR

Født Hedwig Eva Maria Kiesler,
9. november 1913 i Wien, Østrig.
Død 19. januar 2000 i Orlando, Florida, USA.

Gift og skilt seks gange, med/fra:
Fritz Mandl 1933-37;
Gene Markey 1939-40;
John Loder 1943-47;
Ted Stauffer 1951-52;
W. Howard Lee 1953-60; samt
Lewis J. Boies 1963-65.

Fik to børn med John Loder, adopterede en søn mens hun var gift med Gene Markey.

Teateruddannet hos Max Reinhardt i Berlin.
Første filmrolle i **"Geld Auf der Straße"** (1930).

Hedy blev internationalt kendt – som Hedy Kiesler – for sin rolle i **"Extase"** (1932), hvor hun som den første kvinde nogensinde optrådte helt nøgen på film. Den tjekkisk producerede film indeholdt efter datidens standarder temmelig vovede sex-scener, bl.a. en simuleret orgasme, der (ifølge Hedy Lamarr's selvbiografi fra 1966) blev gjort mere troværdig ved at instruktøren stak hende bagi med en knappenål. Ak ja.

Filmen blev bandlyst af en oprørt Pave Pius XI og forbudt i adskillige lande, bl.a. USA, hvilket var med til at øge filmens popularitet, selvom mange aldrig så den. Filmen blev kaldt **"The Most Whispered About Picture in the World"**.

Hedy blev gift første gang i 1933, med en af verdens største våbenfabrikanter, den nazivenlige Fritz Mandl, som nærmest holdt hende indespærret i hjemmet som sit personlige trofæ. Hedy var som fru Mandl et naturligt midtpunkt i Wiens selskabsliv, og underholdt ved selskaber store personligheder som Hitler og Mussolini.

Mandl forsøgte at opkøbe alle eksisterende kopier af **"Extase"**, uden synderligt held. Selv Mussolini havde en kopi af filmen, som han nægtede at skille sig af med.

Hedy flygtede fra Mandl og Wien i 1937 og kom via London til Hollywood, hvor Louis B. Mayer fra MGM skrev kontrakt med hende. Han forlangte at hun skiftede kunstnernavn – for at sløre hendes forbindelse Extase: **'We make clean pictures'** – og hun tog Lamarr efter stumfilmstjernen Barbara La Marr.

Louis B. Mayer lancerede hende som **"The Most Beautiful Girl in the World"**, og hun blev da også den mest populære pin-up girl på de amerikanske soldaters vægge op til og under Anden Verdenskrig.

Hedy havde som skuespillerinde sin storhedstid i 1930erne og 1940erne i film som **"Algiers"** (1938), **"Lady of the Tropics"** (1939), og som Tondelayo i klassikeren **"White Cargo"** (1942).

Efter Anden Verdenskrig var karrieren for nedadgående – ikke mindst hjulpet på vej af Hedy's egen beslutning om at takke nej til hovedroller i **"Gaslight"** og **"Casablanca"**.

Hendes sidste store succes var som Delilah i **"Samson and Delilah"** (1949) – dengang Paramount Studios største kassesucces til dato. Hedy's sidste film var **"The Female Animal"** (1957). I alt indspillede Hedy Lamarr over 30 film og nåede at spille sammen med bl.a. Clark Gable, James Stewart, Spencer Tracy og Judy Garland.

PIANO IN A TORPEDO

I 1940 udviklede Hedy sammen med komponisten Georges Antheil (1900-1959) et **“Secret Communications System”**, hvormed fjernstyrede torpedoer blev umulige at spore for fjenden – i dette tilfælde det nazistiske Tyskland, som Hedy havde lært at hade gennem sit ægteskab med Fritz Mandl.

Systemet, også kendt som **“frequency hopping”**, lader 88 radiofrekvenser skifte efter et særligt mønster, svarende til hulmønsteret i et mekanisk klavers papirrulle.

Idéen var så nyskabende, at det amerikanske patentkontor i 1942 tildelte Hedy – under hendes giftenavn Kiesler Markey – og Georges Antheil patent nummer **2.292.387**.

Opfindelsen kom dog aldrig i brug under Anden Verdenskrig – angiveligt netop fordi de to brugte associationen til det selvspillende klaver som forklaring overfor den amerikanske flåde, da systemet skulle i anvendelse. Antheil sagde selv:

“In our patent Hedy and I attempted to better elucidate our mechanism by explaining that certain parts of it worked like the fundamental parts of a player piano. Here, undoubted, we made our mistake. The reverend and brass-headed gentlemen in Washington who examined our invention read no further than the words ‘player piano’. ‘My God,’ I can see them saying, ‘we shall put a player piano in a torpedo.’”

At opfindelsen ikke var helt ubrugelig, bevises af at konceptet – nu kendt som **“spread spectrum”** – i dag er den grundlæggende teknologi bag bl.a. trådløst internet og digital mobiltelefoni, og desuden bruges i amerikanske militær-satelitter.

Første gang det amerikanske militær benyttede sig af teknologien var i øvrigt i kommunikationssystemer under Cuba-krisen i 1962 – tre år efter patentet var udløbet.

Ingen af de to patentholdere tjente en øre på deres opfindelse – og først i 1997 tildeltes Hedy Lamarr en hæderspris af the Electronic Frontier Foundation for bestræbelserne.

GEORGES ANTHEIL

Født 8. juli 1900 i Trenton New Jersey.
Død i Hollywood 1959.

Koncertpianist og komponist.
Studier ved Philadelphia Conservatory.

Forlod i 1922 USA for at bo og arbejde som koncertpianist i Berlin (hvor han bl.a. mødte Igor Stravinsky), og i Paris, hvor omgangs-kredsen omfattede James Joyce, Ezra Pound, Salvador Dali, Ernest Hemingway og Picasso.

Opførelsen af hans værker – eksempelvis **“Mechanisms”**, **“Airplane Sonata”** vakte opstandelse på grund af den usædvanlige sammensætning af instrumenter og alternative lyd-kilder.

Antheils mest kendte værk er **“Ballet Mecanique”** (1924), skrevet for tre xylofoner, fire stortrommer, en gongong, to pianoer, tre flyvemaskinepropeller, syv elektriske klokker og seksten synkroniserede mekaniske klaverer.

Kilder / læs mere

The Hedy Lamarr Foundation
www.hedylamarr.org

Inventors Assistance League
www.inventions.org/culture/female/lamarr.html

Critical Mass by TC Candler
www.tccandler.com

The German-Hollywood Connection
www.germanhollywood.com/lamarr.html

Wikipedia – The Free Encyclopedia
www.en.wikipedia.org/wiki/Hedy_Lamarr

The Internet Obituary Network
www.obits.com/lamarrhedy.html

Movie Treasures
www.movietreasures.com

Hedy Lamarr: Ecstasy and Me – My Life As A Woman
Udkommet 1966

The Ballet Mecanique Page
www.antheil.com

G. Schirmer Inc.
www.schirmer.com/composers/antheil_bio.html